

Ovet auki kaikille

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
kirkolle ja seurakunnille

Ihmisoikeusfoorumi 29.11.2023

Marja Kantasen ja Ari Suutarlan elämäntyön muistolle

Puheenvuoro Sosiaalietiikan asiantuntija TT Liisa Björklund

”Edistämme yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Toimintamme on tietoisesti mukaan kutsuvaa. Kaikki ihmiset ovat tervetulleita seurakunnan toimintaan. Toimimme aktiivisesti vihaa ja syrjintää vastaan.”

Kirkon Ovet auki –strategia 2021-2026

Ovet auki kaikille

Seurakunnan tehtävä on pitää ovet auki ihmisten elämässä toteutuvalle luomisen moninaisuudelle.

”Ovet auki” tarkoittaa, että jokainen voi kokea olevansa tervetullut itsenään erilaisten ihmisten kesken toteutuvaan seurakuntayhteyteen.

Ihmisten erilaiset tarpeet, toiveet ja tavoitteet aiheuttavat myös monenlaisia vaikeuksia. Esimerkiksi toiminnan avoimuus ja tarve olla turvassa voivat joutua ristiriitaan.

Toiminnallinen suunnitelma syventää ymmärrystä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tasoista ja merkityksestä seurakunnan toiminnassa ja auttaa tukemaan jokaisen ihmisarvoa.

Kirkko voi auttaa ratkaisemaan aikamme ihmisarvokysymyksiä

- Tunnistamalla ajassa nousevia ihmisoikeuksia ja -arvoa uhkaavia toimintatapoja tai ajattelumalleja
- Tarjoamalla työkaluja toimenpiteiden tunnistamiseksi, jotka heikentävät ihmisarvoa
- Kannustamalla vuoropuheluun eri poliittisten ja uskonnollisten ryhmien välillä.
- Ehdottamalla toimintamalleja, joilla voidaan varmistaa kaikkien yhdenvertainen kohtelu ja kokemus omasta ihmisarvosta
- Olemalla rohkea!

Tilannekuva esimerkein

Tasa-arvon toteutuminen eri tehtävissä:
Kuinka hyvin kirkon johto- ja luottamustehtävissä toteutuu tasa-arvo?

Kirkolliskokousedustajien sukupuolijakauma:
naisia 44 %, miehiä 56 %

Luottamushenkilöiden sukupuolijakaumat:
kirkkovaltuustoissa N 53 %, M 42 %, ei tietoa 5 % / seurakuntaneuvostoissa N 56 %, M 38 %, ei tietoa 6 %

Kirkkoherroista naisia on 30 %.

Jumalanpalvelusvuorojen järjestelyjä sukupuolen perusteella raportoi 7-8 % vastaajista.

Ikämonimuotoisuus:
Miten eri-ikäisten tarpeet ja toiveet näkyvät toiminnassa ja päätöksenteossa?

Kirkon työntekijöiden keski-ikä 47 vuotta
Luottamushenkilöiden keski-ikä on 57 vuotta.

Sukupuoli- ja seksuaali-identiteettien monimuotoisuus:
Miten varmistamme ihmisarvoisen kohtelun ja osallisuuden

Kymmenesosa seurakunnista järjestää samaa sukupuolta oleville pareille vihkimisen kirkon tiloissa

Seurakunnista 5 % järjestänyt sateenkaarimessuja (2019)

Rippikoulukyselyyn kohtaan sukupuolesta "Muu" ja "En halua kertoa" vastasi 4,1 % vastanneista

Fyysiset kyvyt ja neurodiversiteetti:
Miten vammaiset ihmiset tulevat kuulluiksi ja heitä kohdellaan täysimääräisinä toimijoina?

Seurakunnista 52 % palkannut kuntouttavassa työtoiminnassa olevia, 27 % osatyökykyisiä (2019)

Mikä osuus luottamushenkilöistä kuuluu tähän ryhmään?

Etninen monimuotoisuus:
Onko kirkkomme avoin eritaustaisille ja monikulttuurisille ihmisille?

Seurakunnista 9 % (Helsinki 35 %, Espoo 16 %) järjestää jumalanpalveluksia muilla kielillä kuin suomeksi ja ruotsiksi

Seurakunnan toimintaa eri kielillä: englanti 38 %, arabia 13 %, viro 8%, muut kielet 9 % (2019)

Kirkon työntekijöistä ja luottamushenkilöistä yli puolet kannattaa henkilöstön etnisen diversiteetin lisäämistä (2019)

Ajattelun monimuotoisuus:
Miten tavoitamme ja toimimme ihmisten kesken, joilla on erilaisia vakaumuksia, mielipiteitä ja arvoja?

Kirkon jäsenistä 3 % kokee kuuluvansa herätysliikkeisiin kiinteästi ja toiset kolme löyhästi

Työntekijöistä 16 % kuuluu herätysliikkeisiin, luottamushenkilöistä 24 %

Diversiteetti ja demokratia:
Miten päätöksenteossa varmistamme kirkon jäsenistön edustavuuden?

Äänestysprosentti seurakuntavaaleissa 2022 12,7% (2018 14,4%)

Kirkolliskokouksen luottamushenkilöistä konservatiivisia tai maltillisia konservatiiveja 51 %

Vaalikoneeseen (2022) vastanneista luottamushenkilöistä 42% kannatti kirkolliskokouksen suoraa jäsenvaalia

Lähtökohdat ihmisarvotyölle

1. Teologiset lähtökohdat: kristillinen ihmiskäsitys

Kristillinen ihmiskäsitys vaatii sitoutumaan kaikille ihmisille kuuluvaan yhtäläiseen ja luovuttamattomaan arvoon. Jakamaton ihmisarvo on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon arvo.

2. Oikeudelliset lähtökohdat

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on julkisoikeudellinen yhteisö, jonka on noudatettava kansallista lainsäädäntöä ja kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia.

3. Toiminnalliset lähtökohdat

- a) Kirkon ihmisiä kohtaavan työn tavoite: Lähimmäisen hyväksyvä tunnustaminen
- b) Periaatteista toimintaan: Kutsu jatkuvaan kilvoitteluun

Teologiset lähtökohdat

Ihmisarvo tarkoittaa kaikilla ihmisillä olevaa yhtäläistä ja luovuttamatonta arvoa. Kristinuskon mukaan jokainen ihminen on Jumalan luomistyönä arvokas riippumatta hänen ominaisuuksistaan tai saavutuksistaan.

Ihmisarvon kunnioittamiseen velvoittava periaate on ohjannut monien maiden, muun muassa Suomen, perustuslain muotoilijoita. Se on keskeisessä osassa myös Immanuel Kantin filosofiassa. Ihmisarvon kunnioittamisen periaate on myös esimerkiksi diakonian ja muun syrjäytettyjen aseman hyväksi tehdyn työn taustalla.

Lähde: Sanasto - evl.fi

Kristillinen ihmiskäsitys

Luotuna

Langenneena

Lunastettuna

Kolme periaatetta

Viimeiset ensimmäiseksi

Syrjäytettyjen ja köyhien ensisijaisuuden periaate on muotoiltu roomalaiskatolisen kirkon sosiaaliopetuksessa mutta sama kehotus tunnetaan luterilaisessa perinteessä

Lähimmäisenrakkauden vaatimus ei kohdistu vain lähisuhteisiin tai ihmisiin, joita on helppo arvostaa vaan niihin, jotka ovat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa, hyljeksittyinä, syrjässä ja osattomia.

Evankeliumiin perustuva tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö kohdentuu ensisijaisesti sinne, missä ihmisarvo on eniten uhattuna.

"Näin viimeiset tulevat ensimmäisiksi."
(Matteus 20:16)

Kultainen sääntö

Kultaisella säännöllä tarkoitetaan Jeesuksen opetusta Vuorisaarnassa: "Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille."
(Matt. 7:12)

Kultainen sääntö on keskeinen kristillisessä lähimmäisenrakkauteen kannustavassa etiikassa. Samanlainen ohje esiintyy hieman erilaisessa muodossa monissa muissa uskonnoissa ja aatesuunnissa, esimerkiksi buddhalaisuudessa, taolaisuudessa ja juutalaisuudessa.

Rakkauden kaksoiskäsky

Rakkauden kaksoiskäsky esitetään Raamatussa Jumalan lain tiivistelmäksi: "Rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi". Kymmenen käskyn kolme ensimmäistä käskyä liittyvät Jumalan rakastamiseen yli kaiken muun, loput seitsemän käskyä ohjaavat rakastamaan lähimmäistä niin kuin omaa itseä, omaa persoonaa ja omia oikeuksia rakastetaan ja kunnioitetaan.

"Kristittyinä rakastamme kaikkia, mutta rakkautemme tulee ensiksi ja erityisesti suuntautua yhteiskunnan vähäisiin, köyhiin, syrjäytyneisiin ja yksinäisiin:

Niin, että me kristittyinä katselisimme maailmaa sellaisella katseella, että näkisimme pyhyyttä Jumalan luomassa maailmassa ja Kristuksen lähimmäisessämme; erityisesti kärsivän ihmisen katseessa ja elämäntilanteessa.

Kirkolle on tärkeää, jopa elintärkeää yhteys köyhiin. Sillä kun me kristittyinä ja kirkkona kohtaamme ulkoisesti tai sisäisesti köyhän, silloin kohtaamme evankeliumin.

Köyhät auttavat kristittyjä ja kirkkoa kuulemaan evankeliumin todellisen syvyyden.

He voivat paljastaa meille Kristuksen kasvot. Elämämme uudistuu, kun katsomme heitä silmiin.

Ei ole auttajia ja autettavia, vaan sisaria ja veljiä. Köyhät, yksinäiset ja syrjäytyneet ovat sisaria ja veljiä, ystäviä."

Oikeudelliset lähtökohdat

Yhteiskuntaelämän perusarvot

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on julkisoikeudellinen yhteisö, jota sitovat sekä kansallinen lainsäädäntö että kansainväliset ihmisoikeussopimukset.

Perusoikeussäännökset on kirjattu perustuslain 2. lukuun. Ne turvaavat kansalaisoikeudet ja -vapaudet ja taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet, joiden varassa ihmiset voivat toteuttaa tavoitteitaan ja osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset (YK:n ihmisoikeussopimukset ja Euroopan ihmisoikeussopimus) ovat Suomen valtiona allekirjoittamia sitoumuksia, jotka ohjaavat Suomen lainsäädäntöperiaatteita.

Oikeusvaltioperiaate tarkoittaa, että kaiken julkisen vallankäytön on perustuttava lakiin ja että julkista valtaa käyttävien on noudatettava toiminnassaan lakia. Oikeusvaltioperiaatteeseen kuuluu myös velvollisuus kunnioittaa demokratiaa ja perusoikeuksia.

Kirkkoa koskeva syrjinnän kieltö

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta
609/1986 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta
7 § (30.12.2014/1329)

Syrjinnän kieltö

*Välittömällä sukupuoleen perustuvalla
syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:*

1. naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella;
2. eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä;
3. eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 - Sädökset alkuperäisinä -
FINLEX ®

Yhdenvertaisuuslaki 3 luku: 8§

Syrjinnän kieltö

Ketään ei saa syrjiä

1. iän,
2. alkuperän,
3. kansalaisuuden,
4. kielen,
5. uskonnon,
6. vakaumuksen,
7. mielipiteen,
8. poliittisen toiminnan,
9. ammattiyhdistystoiminnan,
10. perhesuhteiden,
11. terveydentilan,
12. vammaisuuden,
13. seksuaalisen suuntautumisen
- tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Toiminnalliset lähtökohdat

Kirkolla on oppinsa, arvojensa ja ihmiskäsityksensä vuoksi erityinen motiivi puolustaa ihmisarvoa ja yhdenvertaisuutta.

Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevat kysymykset ja haasteet luovat jokaiselle kristitylle tarpeen pohtia ja jäsentää teologisia periaatteita, kertomuksia ja arvoja, joiden varassa toimia.

Uskoa ja arvoja koskevasta pohdinnasta muodostuu opetuslapsena elämisen eli Kristuksen seuraamisen "kielioppi", joka ohjaa kristittyjen toimintaa yksilöinä ja yhteisöinä arjessa.

Kunnioitus, arvostus ja rakkaus

Tunnustetuksi tuleminen ja tunnustamista vaille jääminen muokkaavat merkittäväällä tavalla ihmisen identiteettiä. Tunnustusasenteita kuvataan tässä työkirjassa käsitteillä kunnioittamis-, arvostamis- ja rakastamisasenne:

- 1) **Kunnioittava asenne** tarkoittaa jaetun ja yhteisen ihmisyyden universaalia tunnustamista lakiin ja kansainvälisiin sopimuksiin kirjattujen oikeuksien pohjalta.
- 2) **Arvostava asenne** tarkoittaa lähimmäisen osaamisen ja ominaisuuksien arvostavaa tunnustamista.
- 3) **Rakastava asenne** tarkoittaa lähimmäisen persoonan edellytyksetöntä tunnustamista. Kohteena ennen muuta läheiset ihmiset. Kristityt ovat kutsuttuja kohtaamaan jokaisen lähimmäisenrakastamisen asenteella.

Lähimmäisen tunnustaminen toimintana

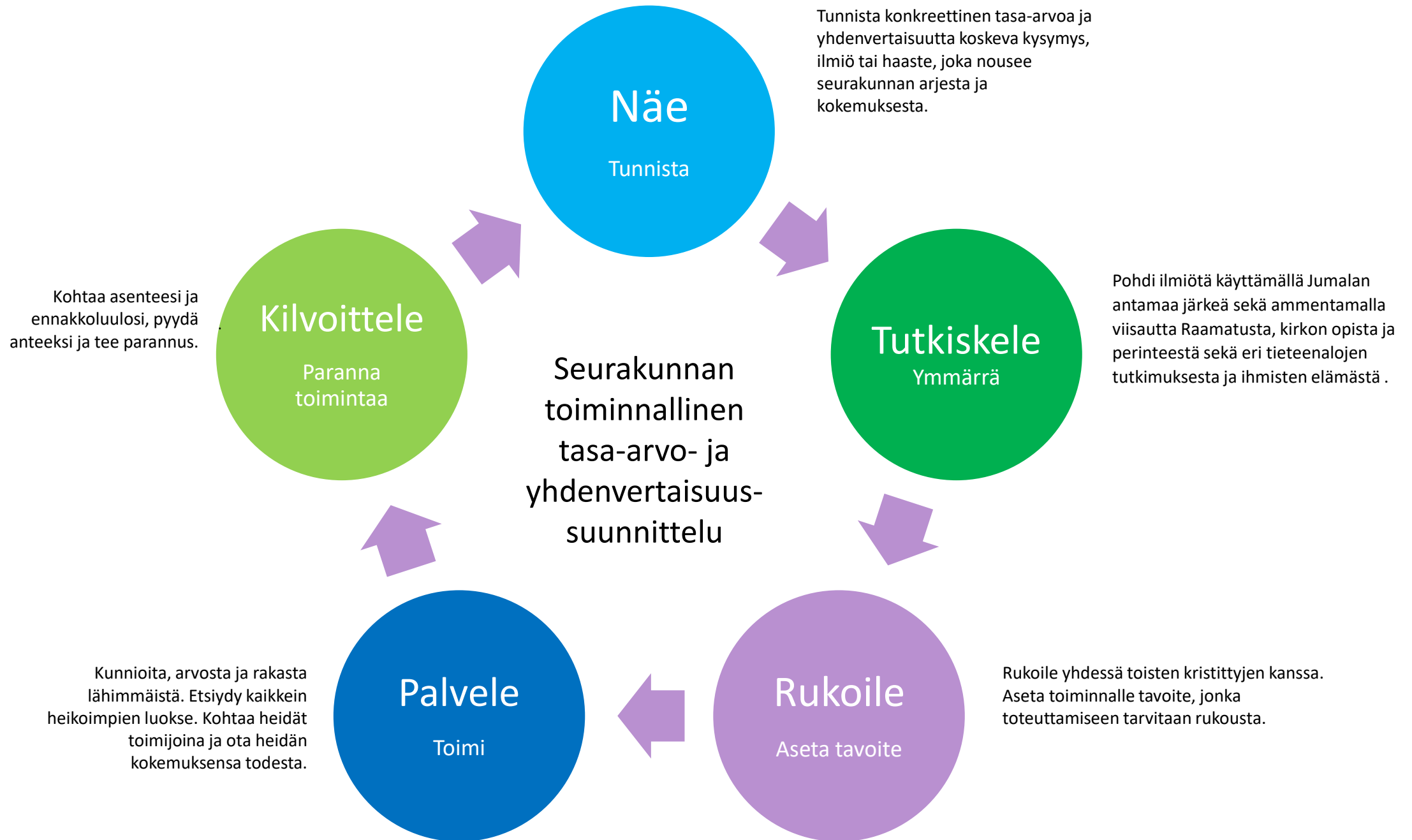
Toiminnassa pyritään toteuttamaan erimielisyyksistä riippumatta kunnioittavaa, arvostavaa ja rakastavaa toimintaa niin yksilöiden välillä sekä ryhmissä ja yhteisöissä että institutionaalisella tasolla ja koko yhteiskunnassa.

Pyritään toteuttamaan	Kunnioittavaa toimintaa	Arvostavaa toimintaa	Rakastavaa toimintaa
Yksilöiden välillä	Ihmiset kohtelevat toisiaan korrektisti ja kunnioittavasti	Tunnistetaan ja tunnustetaan kunkin rooli, panos ja ansiot	Osoitetaan ja ilmennetään huolenpitoa, välittämistä ja rakkautta lähimmäisestä.
Ryhmässä ja yhteisössä	Ryhmä tai yhteisö pyrkii kohtelemaan jokaista oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti	Osoitetaan tunnustusta ja arvontoa kullekin yhteisön jäsenelle	Luodaan ja tuetaan ihmissuhteita suojaavia ja hoitavia käytäntöjä
Yhteiskunnassa ja instituutioissa	Instituutiot ja viranhaltijat sitoutuvat toteuttamaan perusoikeus- ja ihmisoikeussäännöksiä	Ylläpidetään perusoikeuksia tukevia rakenteita ja tuetaan hyvän yhteistoiminnan edellytyksiä	Luodaan ja tuetaan institutionaalisia edellytyksiä kestäville ihmissuhteille

Tunnustaminen lähimmäisen kokemuksena

Lähimmäinen kokee olevansa arvokas, tärkeä ja rakas toisille ihmisille sekä ryhmissä ja yhteisöissä, joihin hän kuuluu että instituutioissa ja yhteiskunnassa, jossa hän elää. Lähimmäisen subjektiivinen kokemus on toiminnan onnistumisen kriteeri.

Lähimmäinen kokee olevansa	arvokas	tärkeä	rakas
Yksilöiden välillä	<i>Kokee saavansa kunnioitettavaa ja reilua kohtelua</i> <i>Esim. Laupias samarialainen</i>	<i>Kokee olevansa hyödyllinen ja tarpeellinen</i> <i>Esim. Nainen joka pesee Jeesuksen jalat</i>	<i>Arvostaa ja kunnioittaa itseään</i> <i>Esim. Kultainen sääntö</i>
Ryhmissä ja yhteisöissä	Kokee olevansa tervetullut omana itsenään ja mahdollisuus palvella yhteisöä kyvyillään ja taidoillaan <i>Esim. Sakkeus puussa</i>	Kokee saavansa tunnustusta panoksestaan ja ansioistaan <i>Esim. Viinitarhan työntekijät</i>	Kokee tulevansa rakastetuksi sellaisena kuin on <i>Esim. Nainen kaivolla</i>
Yhteiskunnassa ja instituutioissa	Kokee saavansa toimia yhdenvertaisista lähtökohdista ja olevansa osallinen samoista toimintamahdollisuuksista kuin muut <i>Esim. Ei juutalaista eikä kreikkalaista</i>	Kokee saavansa tunnustusta panoksestaan yhteiskunnan toimintaan <i>Esim. Ruokkimisihmeen poika</i>	On heikkona ja tarvitsevana suojeltu ja turvassa <i>Esim. Lapsen evankeliumi, lapsikaste Jeesus siunaa lapsia</i>

Seurakuntien ihmisarvotyön tarkastelualueita

Kenelle toimintaa järjestetään ja kenestä seurakunta on kiinnostunut?

- Luottamushenkilöt
- Seurakuntalaiset
- Alueen asukkaat
- Alueen muut toimijat (järjestöt, yritykset yms.)
- Vähemmistöryhmät
- Kansalaiset 'suuri yleisö'

Tarkasteltava toiminnot ja tilat mm.

- Varhaiskasvatus ja perhetyö
- Nuorisotyö, rippileirit
- Vanhustyö
- Diakonia
- Jumalanpalveluselämä
- Julistus
- Toimitukset
- Kansainvälinen vastuu

Miten tunnistetaan ja puretaan eriarvoistavia ja syrjiviä rakenteita?

- Päätöksentekojärjestelmässä
- Johtamisjärjestelmässä
- lainsäädännössä
- toiminnassa
- tiloissa
- viestinnässä

Missä ja miten muutokset näkyvät?

- Käytännöt ja kohtelu
- Viestintä, kieli ja käsitteet
- Saavutettavuus
- Mikä on kirkon kohtaamien ihmisten subjektiivinen kokemus?

Mitä muita näkökulmia pitäisi nostaa esille käytännön tasolta?

- Seurakuntapiloteissa työestetään arviointitaulukkojen sisällöt

Kenestä kirkko on kiinnostunut?

Seurakunnan tavoitavuus alueen väestöstä	Aloittelija	Kehittyjä	Suunnannäyttjä
<p>Vähemmistöryhmät (lukumäärä, monimuotoisuus, tavoitavuus, toimintaan osallistumisaktiivisuus ja rooli)</p> <ul style="list-style-type: none">• Vammaiset• Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt• Maahanmuuttajat, pakolaiset ja turvapaikanhakijat• Neurokirjon ihmiset• Työmarkkinoiden ulkopuolella olevat• Koulupudokkaat• Masentuneet ja ahdistuneet nuoret• Erilaisista riippuvuuksista kärsivät• Muu tunnistettu ihmisryhmä?	<p>Tunnetaan alueen vähemmistöryhmät.</p> <p>Työntekijöiden, seurakuntalaisten, luottamushenkilöiden keskuudessa tunnistetaan ennakkoluuloja ja syrjiviä asenteita. Ne halutaan tehdä näkyväksi ja tulla tietoiseksi ennakkoluuloista.</p> <p>Vähemmistöjen ja köyhien kanssa tehtävä työ on marginaalinen osa seurakunnan toimintaa, yhden työmuodon vastuulla.</p>	<p>Etsitään alueen tarvitsevia ihmisiä ja kutsutaan heitä seurakunnan kaikkien toimintaan.</p> <p>Kehitetään tuen ja avun muotoja, joilla tavoittaa haavoittuvassa asemassa olevat.</p> <p>Kaikissa työmuodoissa toimitaan monimuotoisesti ja haultaan tavoittaa haavoittuvassa asemassa olevat ihmisryhmät alueelta.</p> <p>Seurakunnan tiedonkeruussa otetaan huomioon sukupuolten moninaisuus</p>	<p>Lähimmäisenrakkauten ulottaminen heikommassa ja haavoittuvassa asemassa oleviin on seurakunnan toiminnan lähtökohta.</p> <p>Toiminta suunnitellaan erityisesti heidät huomioiden ja heidän ehdoillaan.</p> <p>Seurakunnan toimintaa ohjaa alueen vähemmistöryhmien, haavoittuvassa/ heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tarpeet</p> <p>Erilaisuudet tunnistetaan ja kaikki osapuolet tunnistavat oman haavoittuvuuteensa.</p>

*Jokaisella on oikeus tulla
ihmisyytensä perusteella kunnioitetuksi,
toimijuutensa perusteella arvostetuksi ja
persoonansa pohjalta rakastetuksi.*

Ihmisarvo ei toimi annettuna vaan ainoastaan käytettynä.

Kiitos Marja ja Ari!